very rare

קונטרס

דינא קא תבענא

שאלה מלפני הרבנים וחכמי הזמן במדינת אשכנז ובפרט לאלה הנודעים לי בשם לגדולי בתורה ה"ה הגאב"ד דק"ק פ"פ דמיין. הגאבד"ק ווירצבורג. והגאבד"ק דארמשטאדט. שהם גם גבאי אה"ק. ומהרבנים הרה"ג ד"ר אויערבאך בהאלבערשטאדט. והרה"ג ד"ר קארף בעי"ת האנוי. והרב ד"ר פלאטא בעיר קאלין. והרב ד"ר ליב באלטנא. והרב ד"ר סאלפענדי בעי"ת דורקהיים. וכ"כ לכל הרבנים שיחי' אשר להם שם ויד בתוה"ק להוציא דבר הלכה על בורי'. אף שלא פרטתי שמותם יחשבו כאלו הייתי פורטם.

ממני חיים אליעזר בן לא"א המפורסם
הישיש ה"ר עזריאל זעליג הוויזדארף נ"י,
חתן הרה"ג בעמ"ח ס' משכן בצלאל ז"ל.

נדפס

פעה"ק ירושלם תובב"א

(1892)

חק ומשפט מאומת שורר בשילוח הכסף מפרי לדקות אחינו בחו"ל בעד עניי ארץ ישראל. כי כל מדינה ומחוז ישלחו קבולתם לבני מדינתם ומחוזם המתגוררים באה"ק. ואין לבני מדינה אחרת חלק בהם. ועי"כ נתחלקו יושבי בקודש לערך י"ב כוללים ולכל כולל מנהלים וממונים אשר ידאגו בעד כל אלה המתיחסים לאותו כולל. ויחד את הגבאי כסף בחו"ל יעמדו על המשמר להשגיח כי הכסף הנקדש לשם עניי א"י באותה מדינה ומחוז אשר מהם יצאו בני הכולל ההוא ובאו לשכון באה"ק. יבוא ויגיע לידם ויחלקו לענייהם. עד כי אין כולל אחד נוגע בחברתה אפילו כמלא נימא.

בכל ארבע ארצות הק' לא נמצא רק כולל אחד שילא מהסדר והנהגה זו. והם בני מדינת אשכנז והוללאנד הי"ו באה"ק כי מכסף קבולת אחיהם בני מדינתם בחו"ל לא יקבלו רק חלק ולא הכל. וטעם לדבר מה נשתנה כולל זה משארי הכוללים. הוא מפני כי בעת נתחלקו הכוללים היה בני עדת ישורון ילידי דייטשלאנד והולאנד מתי מספר. וגבאי ונשיאי אה"ק במדינתם הסכימו כי די לעדה קטנה כזו גם חלי מנדבת אחיהם שבחו"ל למען החיות נפשם ונפש ב"ב. ככה התנהג הדבר כמה שנים. עד כי נתרבה מספר בני הכולל הנז' בפ"י. וגם הנדבות לשם קדש א"י נתמעטו ע"י הבתי חסד שונות באה"ק אשר משכו למו לכורי הנדבות ובמילא הוגרע חלק כל משפחה ומשפחה לפי מספר נפשות ביתם. וקמו בני הכולל הנז' לטעון לפני הגבאים בחו"ל למה יגרע חלקם מחלק שארי הכוללים באה"ק. וגם באו בדין את הרבנים ממוני ומנהלי כל הכוללים באה"ק עד כי בשנת תרמ"ה התפשרו עמהם שמהכסף הנקבץ בארצות אשכנז והולאנד יותר על סמוכת אפים זהובים בשנה יותן הכל להעדה הנז' עד אשר יעלה לכל נפש מבני עדתם 55 פראנק. כל אחד מתקופת השנה. והמותר יהיה שייך לעניי כל הכוללים ככל המפורש בכתב ההתפשרות חתום מכל הרבנים הגאונים ומו"מ כל הקהלות באה"ק.

ומתחלה לא רצו הגבאים בחו"ל לקיים דברי הפשר הנז׳. אך באחרונה הוכיחו לדעת כי מן הראוי להסכים לכל דברי הפשר ושני שנים רצופים — תרמ"ט ותר"ן — שלחו הגבאים לבני הכולל הנז׳ כמנהגם ארבע פעמים בשנה ככל אשר זכו עפ"י דברי הפשר. ובראשית שנת תרנ"א חזרו ובטלו מעשיהם הראשונים ותפסו מנהגם הראשון. היינו כי חלקו להם רק לפי הנכנס לקפס א"י. ועי"כ מצב עניי אותו כולל ברע הוא. וההכרח לא יגונה להביא את הענין הזה לפני דעת הקהל. ובפרט לפני הרבנים היושבים על מדין שהם עפ"י רוב ג"כ גבאי כסף לשם עניי אה"ק בארצות אשכנז אשר עליהם חיובא רמיא **לשמוע צעקת העניים** ולהשתדל להוציא גמר דיניהם עפ"י דתה"ק. ואף כי דברי האמורים להלן אינם כ"א בתורת הבעת שאלה ולא נאמרו להלכה. בכ"ז לא אעלים מכל קורא דברי. כי גם אנכי מתיחס א"ע להיות נמנה בין העדה הנז׳ (אשר לא נופל חלקם משארי הכוללים באה"ק. כי גם בהם תלמידי חכמים יקרי רוח. ומאנשי עדתם התחיל כל התיסדות טובה לתועלת עניי אה"ק. כמו **בתי מחסה בקור חולים**. וכיו"ב. כאשר יוכלו להעיד ע"ז כל אלה אשר נהירין להם שבילי אה"ק ומלבד אחינו היושבים עליה.) והדבר נוגע גם לנפשי. ועם כ"ז לא מנעתי א"ע להיות מלמד ומוציא זכות לעדתי כי מקבלים האמת ממי שאמרו. וראי׳ חזקה לדברי ממה ששנינו במשנה (פאה) אפילו אחד אומר לבוז וכו׳ לזה שומעין שאמר כהלכה. אף שהאומר לבוז הוא נוגע בדבר כי רב כח הוא להגדיל חלקו ע"י הביזה יותר מע"י החלוקה.

הנה בראשונה עלינו לחקור אם יש כח ביד הרבנים גבאי אה"ק בעת הזאת לבטל מעשי הראשונים שיסדו ותקנו כי לבני כולל הו"ד שייך חלק לפי ההכנסה נדבת בני מדינתם. ולא סכום קבוע. כי אין ב"ד יוכל לבטל דברי ב"ד חבירו עד שיהי׳ גדול ממנו בחכמה ובמנין. ולכאורה אין הדבר צריך בושש כי בנשתנה הענין ואלו היה ב"ד הראשון קיים היו גם הם

מסכימים לשנות דבריהם. בזה לא קרינן ביטל דבר. אמת הלא ידוע כל דורש אמת כי לו הי' הרבנים הגאונים נשיאי אה"ק זצוק"ל בין החיים אתנו היום. כי אז היו בודאי משנים שינויים הדרושים לפי הזמן והעת. כי איך יעלה על דעת לאמר שעדה אשר מספרה נכפלה מאשר הי' ועולים בערך **170** נפשות יקבלו חלק שוה כאשר קבלו לפנים בעת מספרם היה רק **70** נפש. ועוד אם יסכימו הגבאים היום להגדיל חלק בני העדה הנז' אין בזה ביטל דבר אלא הוספה על תקנתם הראשונה אשר עודה במקומה עומדת. ואם נאמר כי זהו בטל דבר לגבי עניי שארי הכוללים כי ע"כ יגרע חלקם. הלא הם בעצמם ראו ועיינו כי עפ"י ההנהגה בעה"ק בין שארי הכוללים אין להם שום זכות בכסף הנקבץ במדינת אשכנז. ולכן התפשרו בשנת תרנ"ה ויתרו על הדבר מועט המגיע להם בכל רבע שנה למען לא יעשה עול להעדה הנז'. ואחרי הוברר הדבר כי יש כח ביד הרבנים גבאי' להוסיף על מעשי הראשונים שדרשו טובת העדה הנז' הנני להציע עוד איזה ענינים השייכים להלכה שאנו עסוקים בה אשר משם יוכחו לדעת את מי הדין והצדק.

הנהגת מעשה הצדקות בכלל במדינת חו"ל. לטובת יושבים בקודש הוא עפ"י דין מפורש בשו"ע יו"ד סימן רנ"ו והוא מלשון הרמב"ם פ"ט מהמ"ע כל עיר שיש בה ישראל חייבים להעמיד בהם גבאי צדקה וכו'. ומעולם לא שמענו ולא ראינו קהל מישראל שאין להם קופה של צדקה. ויען כי כל יושבי אה"ק הם עניים ואין ידם משגת לפרנס ענייהם קבלו עליהם יושבי חו"ל כחובה לקבוע בכל עיר ועיר קופת בשם **רמבעה"נ** והנקבץ ישולח לאה"ק כי דמו אותם לעניי עירם שמוטל עליהם לפרנסם. ומנהג זה הלכה מפורשת שם סימן רנ"א ויושבי ארץ ישראל קודמין ליושבי חו"ל. ר"ל שלבני א"י ראוי להקדים על בני עיר אחרת בחו"ל. כי גם הם חשובים לבני עירך בכל ערי חו"ל. ועוד טעם א' שמעתי אומרים בשם גאון מפורסם להנהגה זו. כי עפ"י דין מחויבים כל ישראל לבוא לדור בא"י

גם בזה"ז ולכה"פ עליהם להקים ישוב בא"י לבל יהי' בחורבנה ע"י אשר ישלחו כל עדה בישראל אנשים אחדים שיבואו להתישב בארץ הקדושה ולקבל עליהם כל מחסורם. ולכן אלה אשר קבעו ישיבתם בהר הקודש עודם חשובים לזכות כבני עירות שבחו"ל. ואם עניים הם זכו גם בנדבות של אחיהם כאלו הם עוד יושבים בתוכם. אך בעת היו כל גבאי אה"ק בחו"ל בעלה א' וקופה א' היה להם ולא היה שום כ"מ ביושבי אה"ק מאיזה מדינה ועיר הוא וחלק כחלק היו מקבלים בני מחוז ווילנא כבני מחוז הוראדנא או מנסק ואוסטרייך אונגארן. במילא גם לעדה הנז' ילידי אשכנז לא היה שום טענה לבקש נדבות אחיהם בני מדינתם. אולם אחרי אשר עפ"י הגאונים ונשיאי אה"ק נתחלקו הכוללים לשנים עשר כנ"ל. מטעם כי עיינו בהאי מלתא שהיא לטובתם כי קדירא דבי שותפא וכו'. וגם ראו זקנים והתבוננו כי מן הראוי לשלוח כל פרי קבולתם לבני מדינתם ומחוזם יען האמידו דעת כל הנותנים לתוך הכיס של צדקה שכונתם בעד אלה המקורבים להם ביותר והם נקראים בני עירם. ולא נשארה רק העדה הנז' מטעם האמור כי מספר נפשותם הי' מעט לא זכו כ"א בחלק קטן מנדבת בני מדנתם. ובעת נשתנה הדבר. מן הראוי ג"כ להטיב עמהם להרבות את חלקם עפ"י דתה"ק עני ורש הצדיקו ודרשו הז"ל הצדיקו במתנותיו. וגם באופן אם לא הי' נתפשרו בשנת תרמ"ה אשר עי"ז הוכח לדעת כי גם המו"מ משארי הכוללים שעומדים תמיד לטובת עניי עדתם לא יוכלו לשום מדת הצדק והיושר אף כי הדבר הגיע לטובת עניי עדתם. הי' ג"כ לעדה הנז' טענה חזקה לזכות בדין שיותן להם כל נדבת אחיהם עפ"י ההנהגה בשארי הכוללים. וכל גבאי בחו"ל הרוצה לשנות המנהג עליו להביא ראיה כי אינו גוזל את העניים כי הדבר נראה שהוא כתנאי הנעשה בין העניים שאלו יקבלו חלק מאותי מדינה ואלו ממדינה אחרת. וכמו שבני כולל פינסק לא יוכלו לתבוע נדבת בני מדינת אונגארן או ווארשוי אשר כמו כן

הכנסתם מרובה. כמו כן אין לבני שום כולל להכות ומחלק עדת
בני מדינת אשכנז וכמעשי ב"ד הוא שאין להרהר אחריו. ואף
שלא הותנה בפירוש תנאי הנזכר הרי הוא כאלו הותנה וראיי'
מוכרחת לזה מלינו מגמרא (גיטין ד"ל ע"א) תניא ר' אליעזר בן
יעקב וכו' מפרישין עליו בחזקת עניי ישראל פרש"י ד"ה בחזקת
עניי ישראל דהואיל ותקנת עניים הוא ניחא להוא לכל עניי
ישראל שתהא דת זו נוהגת בישראל וכו'. וגם הכא הוא הדבר
כן כידוע לכל הבקיאים בעניני הכוללים כי גם הכולל היותר
עני שבה"ק יותר על דבר מועט שיקבל מנדבת אשכנז למען
לא יוגרע עי"כ חלקו מכולל שלו אשר די לו לכה"פ לפרנסת
כמה ירחים. ונמצא תקנת עניים הוא ולב ב"ד מתנה עליהם.
ובפרט אחרי כי ע"פ **פשרה שנעשה** בשנת תרמ"ה הנהיגו
בעצמם גם הגבאים במדינת אשכנז להרים חלק לעניי עדה הנז'
בעין יפה יש מקום לאמר כי אין בכחם עוד לבטל מנהגם הטוב
ולגרוע עי"כ חלק עניים אשר זאת היא מקור מחיתם מעטם
כי עפ"י הפשר והנהגה הנז' שני שנים רצופים זכו העניים האלו
בחלקם ומנות טעונים הבנוים על יסודות נאמנים וראיות חזקות
והם (א) אחרי כי נתפרסם ההנהגה מהחלוקה זו לפני כל
הנדיבים בארץ אשכנז והסכימו לזה [בזהמכ"ע איזראליט] ולא
ערערו אחרי מעשי של הגבאים הראו לנו את דעתם כי רצוים
הם ומקבלים הנהגה הנז' גם לימים הבאים. ובאומדנא תליא
מלתא. וכמעט שמפורש דין זה בש"ע יו"ד סימן ה' מי שנתן
ממון לגבאי צדקה אין לו ליורשיו שום כח בהם וכו' אבל קודם
שבא ליד הגבאי אם נדר לצדקה סתם נותנין לקרוביו העניים
דאומדין דעתו דכוונתו לקרוביו וכו' וכל זה בפוסק לצדקה לבדו
ואם פוסק לצדקה עם בני העיר על דעת בני העיר נדר והם
יעשו מה שירצו. ובאותו ענין שאנו עסוקין אף אם נקיטו
כפוסק לצדקה עם בני העיר ממש דמיא, דאיך הוי הדין אם
הבני העיר היו נוהגים בעצמם להרים חלק טוב לקרובי של
אותו פוסק לצדקה, כמה שנים זא"ז בלי הפסק בודאי היה ב"ד

הפוסק לערער אחרי מעשיהם אם היו משנים מנהגם מליתן לקרובו או לבן עירו אם לא באופן שהיה להם טעם נכון על ככה שהיה עני והעשיר וכיו"ב. (מ) בגיטין ד"ל איתא המלוה מעות את הכהן והלוי והעני וכו' מפריש עליהם ואינו חושש וכו' ופריך בגמרא ואע"ג דלא אתי לידי'. אמר רב במכירי כהונה ולוי'. ושמואל אמר בהזכה להם ע"י אחרים ופרש"י במכירי כהונה הלכך כיון דמלתא דפשיטא הוא דלדידהו יהיב להו אסחי להו שאר כהני דעתייהו והוי כמאן דמטי לידייהו ולפי פשיטת סוגית הגמרא נראה דרב ושמואל אינם חולקים כלל ותרוייהו אית להו טעמי דמכירי כהנה. וא"כ אף כדין כהשייך לעניים להלכה בתורת ממונא ולא איסורא ג"כ נפסיק להלכה כרב בהא. ובנ"ד כיון שני שנים רצופים קבלו עניי עדת ישורון י ל י ד י א ש כ נ ז מהכנסת קהם א"י סכום קצוב. אסחי שארי עניים דעתם מהחלק הכסף אשר עלה בערך לפי מספר נפשות העדה הנז' והוי כמאן דמטי לידיהו ומוחזקים הם בהלקם והממע"ה. ואף אם נאמר שהירושלמי חולק על תלמודא דידן ידוע הוא כי הלכה כבבלי. *) (נ) הב"י ביו"ד

---

*) עיין בדברי המ"ל הלכות מעשר הביא לדברי הירושלמי הנ"ל וז"ל וראיתי בירושלמי שדחו אוקימתא זו וכו'. והכונה נראה דס"ל להירושלמי דטעם מהא דמכירי כהונה לא שייך כ"א דאיכא טובת הנאה לבעלים שנותן לכל מי שירצה ואין המקבלים יכולים ליקח בע"כ דבעה"ב וכו' אבל במעשר עני דאין בו ט"ה א"כ אינו מעלה ולא מוריד אם העני הוא מכירו של המלוה דהא שאר עניים לא אסחי דעתייהו עכ"ל.

ובפשטות נראה כי גמרא דידן חולק על הירושלמי מהאי תירוצא דרב שנראה שקאי גם על המלוה לעני (עיין בתשובת חת"ס סימן רל"ד) וכן משמע מפסק הלכה של הרמב"ם. ואף אם נחזיק בשיטת המ"ל דמכירי כהונה לא שייך במתנות עניים. זהו דוקא במעשר עני שאין בו טובת הנאה אבל לא בשאר צדקות ובפרט בנ"ד שעניים אחרים לא יבאו ליטול בע"כ ש כ ב ר נ ת פ ש ר ו. ועוד שאז הלא יוצרך ליתן חלק משלהם מה שיקבלו מקופת כוללם וזאת לא ירצו בשום אופן.

פי רפ״ג הביא תשובת הרשב״א אם גנבו כסף ללורך שבוי ומת לריך ליתן כל הנגנב ליורשי השבוי מטעמי דמתניתין במסכת שקלים מותר שבוי לשבוי ואח״כ זכו היורשים ממנו. ולכאורה הדבר לריך ליתוד דודאי איירי שמת השבוי קודם שבא לידו מה שגנבו בעדו דבלא״ה מילתא דפשיטא הוא ובאיזה כח זכו היורשי׳. דבמתניתין הכי׳ לא מליכו אלא דמותר המת הייכו שגנבו ללורך קבורת המת והותיר שכיון דידעינן דיורשי המת עניים הם עד שאין ידם משגת להוליא על קבורתו אמדינן דעת המנדבים שהמותר יהי׳ בעד היורשים אבל בגונא דא דאיירי בי׳ הרשב״א שמת השבוי קודם שנפדה הוי הנגבי׳ בטעות. ושוה הדין זה למאי דאיתא בירושלמי שקלים גבי ליה למת ללורך קבורתו בחזקת שאין לו ונמלא יש לו ר׳ ירמיה שבי׳ אומר מותר המת ליורשים א״ל רב אידי דהיטיא הגע עלמך דלא כיון אלא לי׳ א״ל אנא לא אמרית. את תנן לך. וכבר הרגיש בזה הגאון חת״ס יו״ד סימן רל״ו בתשובתו ול״ל כתירולו דעיקר טעמי דמתניתין דהואיל ונתבזה איש הזה שנגבה בעדו הנדבות קנה בבזיון דיליה קנין גמור גם להקנות ליורשיו דאומדנא דמוכח הוא שכונת הנותנים בעד זה שנתבזה ע״י מתנותיהם. אבל בדינא דהירושלמי שגבו בעד מי שיש לו לא היה לו בזיון כלל וגביה בטעות הוא. ובנידן האמור שענייי מעדה הנז׳ נתבזו הרבה ע״י אשר הגבאים פרסמו שמות כל משפחה ומשפחה מתקבלי׳ חלקם ב א׳ מ מ כ ״ע אשר בא למראה עין כל הנדיבים בארץ אשכנז. ובעת נתנו המנדבים נדביהם משנה זו אדעתיי דהכי היה שלבני מדינתם באה״ק — שהם העדה הנז׳ — יורש חלק קלוב כבשנים שעברו. כבר קנו חלקם בבזיונם והרי הוא כשו הגיע לידם ומחזיקים הם בנז׳. וכל הרולה לשנות עליו להביא ראיה: (ד) בגמרא (סנהדרין ל״ה) ואידך האי מלאתי משפט מאי עביד ליה בדר״א א״ר ילחק דאר״א אר״י כל תענית שמלינן בו את הלדקה כאלו שופך דמים שנאמר מלאתי משפט לדק וכו׳. ופרש״י בד״ה כל תענית. רגילין היו בלילי תעניות לעשות לדקה

והיה עיניהם של עניים נשואות לכך ואם ילינו נמלאו עניים רעבים שנשענו על כך. ולדעתי רק בעניי עדת ילידי אשכנז שייך הדבר הזה כי הם נשענים על נדבת בני מדינתם וזאת הוא כל כלכלת ביתם. משא"כ בהחלק השייך לפניי כל הכוללים שמקבל כל נפש מהם שלשים פרוטות בכל רבע שנה (שלשים פרוטות עולה כסף אשכנז 18 פפעניג) והם הלא לא ישענו על ככה כי כל משען לחמם ממה שיקבלו מהחלק השייך לכוללם מנדבת אחיהם בני מדינתם ומחוזם:

בטרם אכלה דברי אשנה אשר אמרתי. כי לא להורות הלכה כונתי בעריכות דברים אלו וחלילה לי לאמר קבלו את דעתי. כי שאלה הצעתי לפני חכמי הזמן והרבנים הגאונים היושבים על כסא הרבנות בכל אתר ואתר בארץ אשכנז. ובפרט לאלה אשר הם גם כן גבאי כסף א"י אשר להם יד ושם בחכמת תוה"ק ובאופן אם הם יחזיקו א"ע לנוגעים בדבר כי זכות עדת בני מדינתם חביב עליהם. מן הראוי לצאת מדי כל הדעות כי ישימו כולם בזה על א' מהרבנים הגאונים היושבים מחוץ למדינת אשכנז כמו הרב מקאוונא במדינת רוסיא או דפרעסבורג ממדינת אונגארן. ועדת ישורון ילידי אשכנז ישלחו אחד מהם אשר יעמוד לפני א' מהרבנים הנז' וכל אשר יורו להלכה הן עפ"י דין או פשר כן יקום. ויהיה מעשה הצדקה שלום:

כבוד חכמים

דברי תורה שאמרתי לפני קהל הלומדים. לע"נ הרב הגאון הצדיק הרי"ד באמבערגער זצ"ל שהי' אבד"ק ווירצבורג והגלילות. ביום א' דחוה"מ שנת תרנ"ב בבהמ"ד אהבת ציון אשר לעדת ישורון ילידי דייטשלאנד בעה"ק תובב"א:

(ב"ק ט"ז ע"ב) וכבוד עשו לו במותו מלמד שהושיבו ישיבה על קברו. מדברי הגמרא הללו ראי' למה שנוהגים אנשי

בכל שנה להתאסף ללמוד ביחד שיעורא דרבנן. בעי"ן הרב הגאון המנוח זצ"ל אבד"ק ווירצבורג יע"א. דלכאורה יצדק השואל. וכי הרה"ג הנז' לתורתינו הוא צריך אחרי כי בחייו הרביץ תורה ברבים עסק בישיבה והוציא לאור ספרים רבים המאירים את עין ישראל. אבל משם ראיה כמבואר בדברי התוספות שם ד"ה שהושיבו וכו'. לפי שהרבה תורה בישראל כדאמרינן בפרק דכ"ד שבדקו וכו' ולא מצאו איש או אשה שלא היו בקיאים וכו' עיי"ש. הרי לפנינו כי גם לכבוד גדול התורה מן הראוי לקבוע ישיבה בלימוד תוה"ק ובודאי הוא לתועלת ונחת לרוחו ונשמתו. ובאשר התחלתי לא אמנע ג"כ לעסוק בפלפולי דברי תורה של הרה"ג הנז' בעניינא דיומא: אשר גם זה חשבו חכז"ל לעילוי נשמת הצדיקים כי שפתותיהם דובבות בקבר.

בהשגת של הגאון המנוח זצ"ל על ספר בכורי יעקב בקונטרס תוספת בכורים הלכות סוכה על מה שהחליט הגאון המחבר ז"ל כי מצות סוכה צריכה כונה פרטית ממה שכתוב למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי וכו' ואם לא כיון לזה לא יצא ולא כשאר מצות שאינם צריכים כונה ﭏ לצאת. השיג הרה"ג ז"ל מגמרא ר"ה דכ"ח דפריך למ"ד מצות אינם צריכים כונה לצאת ﭏ מעתה הישן בשמיני בסוכה ילקה ולדברי הבכ"י שאני סוכה דבעי' כונה פרטית ובלעדה אף בדיעבד לא יצא. ומאי מקשה הש"ס דלמא לעולם כונה לצאת לא בעי ואפ"ה לא לקי הישן בשמיני בסוכה הואיל דלא כיון לכונה פרטית הנ"ל והניח הדבר בצע"ג ועי"ז השיג הבכ"י דמה דפריך דישן בשמיני ילקה כונתו לדידן בשמיני ספק שביעי כמו שפירש"י בערכין דף ל"ו וא"כ ע"כ צריך לכוין בכונה פרטית למען ידעו דורותיכם משום ספק שביעי וכו' עיי"ש. ונראין הדברים לפום רהיטא כי נעלמו מהרה"ג אבד"ק ווירצבורג יע"א דברי הרש"י בערכין. ולתרץ הדברים אמרתי כי כל אחד מהגאונים הנז' אזלי לשיטתייהו. ונקדים דבריהם בס' סמן תר"מ שבא הרב

הגאון הנז' לפשוט ספקו של הגאון בעל בכ"ע אם העוסק במצוה דרבנן נקרא שליח מצוה ופטור מן המצוה מפני דחולים ומשמשיהם פטורים מסוכה ובקור חולים אינו אלא מדברי סופרים. והשיב הגאון בכ"ע כי טעם שמשמשי חולים פטורים מסוכה הוא מפני שהם מצטערים ומצטער פטור מסוכה עי"ש ולכאורה הדין עם הבכ"ע. אולם כד דייקינן שפיר נלע"ד כי זה תלוי בהכתוב בתוה"ק למען ידעו דורותיכם. דידוע דברי הט"ז בסימן קמ"ח כי תרי מיני מצטער הם שפטורים מסוכה. א' כשהסוכה מצערתו בשעת ישיבה וכשיוצא ומנוחה יכלל. ב' מצער מדבר אחר כגון חולי או שאחרי מצער הגיף דלא יכול לייתב דעתי'. והקשה הרב הגאון בכ"ע א"כ כל מצטער יפטר מכל מצות שבתורה. ולא מצינו רק בתפילין מפני שאסור להסיח דעתו אבל לא בשאר מצות. ואמרתי ליישב כי שאני מצות סוכה משארי מצות מפני מה שכתיב בתורה למען ידעו דורותיכם ר"ל אם תוכל לכוין בידיעת מצוה הזו כראוי מחויב בה ואם לאו פטור ובמילא מצטער שלא יוכל ג"כ לכוין אף שמצטער בא ממקום אחר פטור ממצות סוכה ובשנחזור לענין הראשון כבין שלהרה"ג בעל בכ"ע שספק שצריכים כונה פרטית למצות סוכה ולזה אתי הפסוק למען ידעו. א"כ מצטער מלא"ה לא ע"י הסוכה או עוסק במצוה דרבנן חייב בסוכה די איך יבוא עשה דרבנן וידחה הדאורייתא. אבל לשיטת הט"ז אמר גם הרה"ג אבד"ק ווירצבורג ז"ל מסכים לזה שהפסוק למען ידעו דורותיכם אתי למעט מצטער מאיזה מקום שיהי' או עוסק בדבר אחר שאינו יכול לכוין היטב בידיעת מצוה הזו א"כ גם עוסק דרבנן פטור ממצות סוכה כיון שהוא טרוד בה כן נלע"ד.

ונקיים בדברי אגדה כי באיזה אופן שיהי' אם כדעת הרב הגאון בעל בכ"ע או לדעת הרה"ג אבד"ק ווירצבורג ז"ל ביאר לנו התורה טעם למצות סוכה למען ידעו וכו' משא"כ למצות לולב ואתרוג הדס וערבה שטעמה נעלם מאתנו.

ולענ"ד עפ"י מה שכתבו הספרים דאף שנתנה רשות

לנו לחקור לטעמי המצות הוא רק אם נמצא טעם. מה טוב אבל להשיג השלימות אינו תלוי אלא בעשייתם ולכן נוחה לנו התוה״ק ביום אחד שני מצות שנוים לא' גילה לנו טעמה ומפורש יוצא בפסוק למען ידעו. ולהבי השלים טעמה למען הראות כי אין שום כ״ע בין אלו המצות שטעמם ידועים וגלוים לנו לאלו שטעמם כמוסים ממנו אבל גם למצוה זו אמרו המחקרים טעם נכון שלענ״ד מכוונים הם עם דברי חז״ל סוכה דמ״ה. אמר ר' אלעזר כל המקיים לולב באגדו והדס בעבותו מעלה עליו הכתוב כאלו בנה מזבח והקריב קרבן כמש״כ אסרו חג בעבותים וכו'. ודבריהם צריכים ליאור. א' הדמיון שתדמה נטילת לולב להקרבת קרבנות. ב' מה שאמר כל המקיים ולא אמר כל הנוטל. אמנם נתישב לי עפ״י טעם שכתבו הספרים שלולב דומה לשדרת אדם שבו נקשרו כל האברים ואתרוג דומה ללב — ולכן בחסר כ״ש פסול —. הערבה לשפתים וההדס לעינים ובונה בזו לאחד השלשה דברים שיוצאים מכל הכי. היינו מחשבה. דבור. מעשה. ולהורות בא שהכל בידינו לילך בדרכי ה' וזהו ביום הראשון כמאמר חז״ל היום לעשותם היינו בזה העולם ולא למחר בעוה״ב כי שמה רק השכר ליטול. ועי״כ יבואו כל ישראל לידי אחדות גמורה ולשלום כלי מחזיק ברכה לישראל ויתוקן את אשר קלקלנו ע״י השנאת שחרב בהמ״ק. ונזכה לבנינה ולהקרבת קרבנות כראוי על מזבח ה'. ולזה אמר ר' אלעזר כל המקיים לולב באגדו ר״ל שמכוין בכונת המצוה שהיא לאחד ולאגד הלבבות ואשר עי״כ יבנה המקדש ומזבח כנז' מעלה עליו הכתוב כאלו בנה וכו' דעיקר תלוי בכונת הלב ורחמנא ליבא בעי. והמניעה הוא מטעם אונס כי באו זרים ויחללוה בעוה״ר. השוכן בציון ירחם על כל נדחי ישראל ויתן בלב כלנו אחדות גמורה ויראו עינינו בקרוב בנחמת ציון וירושלים אכי״ר:

כל הרוצה לכבדני בתשובתו, יטחול לכתוב על אדרעססע זו:

Ch. El. Hausdorff in JERUSALEM